

Bach Complete Organ Works on modern organs Eric Koevoets

Volume 6

1-2 Toccata et Fuga in d BWV 538

Dit is een monumentaal tweeluik waarvan beide delen qua karakter met elkaar contrasteren. De Toccata is een vitaal, energiek stuk, in essentie monothematisch. Door de voorgeschreven klavierwisselingen horen we een aantal keren een boeiende dialoog. Na deze enerverende Toccata volgt de grote, veel meer vocaal gedachte Fuga, bestaande uit drie uitvoerige, in elkaar overgaande delen. Het fugathema bestaat uit een stijgende en dalende lijn en is in ritmisch opzicht syncopisch van aard. Het fugathema wordt vergezeld van een vast tegenthema, het *contrasubject*. De verbinding van de diverse inzetten van het fugathema met bijbehorend contrasubject bestaat uit tussenspelen, *divertimenti*, op een eigen thematiek. In de loop van dit grote meesterstuk worden fugathema en het thema van de *divertimenti* meerdere malen ook in canon gepresenteerd.

3-5 Trio Sonata I in Es BWV 525

Bach's zes trisonates voor orgel zijn driestemmige polyfone composities waarbij de twee bovenstemmen elk op een eigen manueel en de bas in het pedaal worden gespeeld. Deze Eerste Trisonate staat in Es. Deze toonsoort wordt in verband gebracht met het goddelijke, het koninklijke en de wijsheid. In dit verband is de opening van het eerste deel met de stijgende drieklank van Es mogelijk in verband te brengen met de Drie-ene God. Dit deel heeft een voornaam, lyrisch karakter. Het middendeel *lento* contrasteert door zijn melancholie. Het laatste deel is heel vrolijk en vol onweerstaanbare charme.

6-7 Praeludium et Fuga in g BWV 535

Dit prachtige werk behoort tot de vroegere werken van Bach. Het Praeludium, melancholiek van aard, is nog helemaal gecomponeerd in de Noordduitse *Stylus Phantasticus*. Opvallend is het middengedeelte met de zeer lang volgehouden reeks met chromatisch dalende, gebroken drieklanken. De Fuga bouwt verder op een motief dat aan het begin van het Praeludium in het pedaal heeft geklonken. Ook hier Noordduitse invloeden: de toonherhalingen in het fugathema zijn kenmerkend voor deze stijl.

- Uit 'Achtzehn Choräle von verschiedener Art' (18 Leipziger Choräle):*
- 8 Nun komm, der Heiden Heiland BWV 659**
 - 9 Nun komm, der Heiden Heiland BWV 660**
 - 10 Nun komm, der Heiden Heiland BWV 661**

De *18 Leipziger Choräle* vormen een verzameling van groot opgezette koraalbewerkingen. De aanduiding 'Leipziger' verwijst ernaar dat Bach in zijn Leipziger jaren deze eerdere, veelal tijdens zijn organistschap in Weimar gecomponeerde stukken bij elkaar bracht tot een verzameling en ze bij die gelegenheid ook nog reviseerde.

De drie bewerkingen vnan het Adventslied **Nun komm, der Heiden Heiland** lijken een coherent te vormen (hoewel elke bewerking ook uitstekend afzonderlijk uitvoerbaar is), waarbij elke bewerking op een ander strofe van is gebaseerd. Ik geef u eerst de betreffende strofen:

*Nun komm, der Heiden Heiland,
der Jungfrauen Kind erkannt,*

*des sich wunder aller Welt,
Gott solch Geburt ihm bestellt.*

*Dein Krippen glänzt hell und klar,
die Nacht gibt ein neu Licht dar.
Dunkel muss nicht kommen drein,
der Glaub bleib immer im Schein.*

*Lob sei Gott dem Vater g'tan;
Lob sei Gott seim ein'gen Sohn,
Lob sei Gott dem Heiligen Geist
immer und in Ewigkeit.*

In de eerste bewerking is de koraalmelodie zeer rijk omspeeld waardoor eigenlijk een geheel nieuwe melodie ontstaat met als ruggengraat de oorspronkelijke koraalmelodie. Het geheel is van een grote lyrisch expressiviteit. De omspelings zijn werkelijk zo wonderbaarlijk dat ze uitdrukking lijken te zijn van de tekstfrase *des sich wunder aller Welt*. In ieder geval krijgt juist deze tekstfrase een zeer lange omspelings met verrassende harmonische wendingen als uitdrukking van de grote verbazing waarover de tekst spreekt.

In de tweede bewerking horen we het contrast tussen het donker en licht waarover de tekst handelt. Het is een trio waarbij Bach de onderste twee stemmen benoemt als *Due Bassi* om het donkere karakter te onderstrepen. Zij vormen twee beweeglijke partijen, vol van verradelijke duistere wendingen. Als contrast hiermee klinkt in de bovenstem als een zilveren lichtstraal de rijkomspeelde koraalmelodie, vertegenwoordiger van het nieuwe Licht dat de nacht doorbreekt.

De derde bewerking is een groots, fugatisch stuk waarbij, nu zonder enkele versiering, de koraalmelodie in de bas ligt. Het is een lofprijzing op de Drie-ene God. In alle drie de bewerkingen klinken in de omspelende stemmen melodische elementen uit de koraalmelodie.

11-14 Concerto in d BWV 596 (live)

Bach heeft uitvoerig bezig gehouden met het bewerken voor orgel of klavecimbel van concerten voor solo-instrumenten van componisten zoals Vivaldi en andere tijdgenoten. Binnen deze collecties van bewerkingen bevindt zich ook de transcriptie van het vierdelige Concerto in d. Het is de bewerking van het concerto voor twee violen, cello, strijkers en basso continuo opus 3 nr. 11 van *Antonio Vivaldi (1678-1741)*. In zijn bewerkingen heeft Bach de oorspronkelijke composities vaak verrijkt met boeiende versieringen, extra toegevoegde stemmen en wijzigingen in het harmonisch verloop. Opvallend in dit werk zijn naast enkele registratie aanduidingen de klavieraanduidingen.